

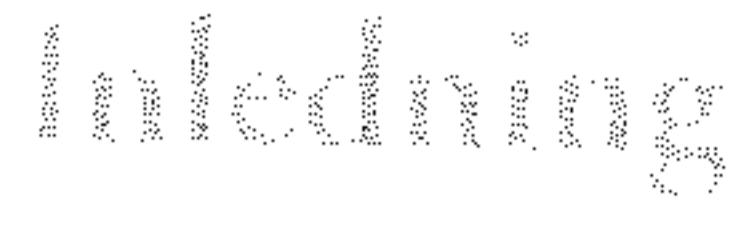
MILJÖPARTIET DE GRÖNAS

IDÉPROGRAM

Antaget vid Miljöpartiets kongress i Sundsvall 1982.
Reviderat 1985, 1987 och 1988.

1 Sverige är ett rikt land med ovanligt stora möjligheter. Vår materiella standard är mycket hög jämfört med förr och med de flesta andra länder. Många män i Sverige har kunskap och politisk medvetenhet. Vår nationella handlingsfrihet är fortfarande ganska stor tack vare vår fredliga nutidshistoria och alliansfria utrikespolitik.

2 De ansträngningar som gjorts för att bygga upp vår välfärd är värdar all respekt. Men någonstans på vägen förlorade vi de fina målen ur sikt, målen om frihet, rättvisa, solidaritet, trygghet och inflytande. En ständigt ökande ekonomisk tillväxt kom att bli ett självändamål, först och främst för att nå en hög materiell levnadsstandard.

3 Vår oro för framtiden är stor; oron över vår egen maktlöshet, oron över att inte kunna påverka villkoren för vår tillvaro, oron över att mänskligheten tycks vara på väg mot ett kollektivt självmord.

4 De ekonomiska och sociala skillnaderna i världen ökar. Förtrycket breder ut sig och konkurrensen om knappa råvarutillgångar växer. Detta ökar ytterligare riskerna för ett förödande storkrig i världen.

5 Den globala förstörelsen av jord, luft och vatten hotar själva grunderna för vår existens. Svält och massfattigdom är en bitter verklighet i stora delar av världen.

6 Vår oro gäller även förhållandena i Sverige:

- förgiftningen av livsmiljön
- arbetslösheten som växer
- vårt ökade utlandsberoende
- den sociala utslagningen
- storskalig och sårbar teknologi
- utarmningen av landsbygden
- den svällande byråkratin i företag och förvaltning.

7 Problemen är dock inte ödesbestämda. De är resultat av de nuvarande ekonomiska systemen i väst och öst, med deras ensidiga satsning på materiell tillväxt som varken tar hänsyn till mänskliga behov, jordens ändliga resurser eller naturens balans.

8 Men det finns alternativ!

9 Allt fler män niskor tvivlar på det nuvarande sättet att sköta de ekonomiska och politiska frågorna i olika länder och försöker i stället skapa alternativ. Försöken med kooperativa rörelser, alternativ produktion,

experiment med boende och livsstil ger oss förebilder.

Miljörörelsen, kvinnorörelsen, fredsrörelsen, kärnkraftsmotståndet och andra alternativrörelser samlar, utvecklar och sprider kunskap om alternativen. Allt fler forskare arbetar i samma riktning.

10 Samtidigt upplever allt fler människor politisk hemlöshet. De gamla partierna är alltför låsta av traditioner och prestige. De kan därför inte driva den nödvändiga kursändringen med tillräcklig vilja och styrka.

11 Därför beslutade vi den 20 september 1981 att bilda MILJÖPARTIET. Den 5 januari 1985 beslutades om namnändring till MILJÖPARTIET DE GRÖNA. Miljöpartiet de gröna ska arbeta fristående från blockbildningar och obundet av det traditionella höger-vänstermönstret.

Våra grundtankar

1 Vi som lever nu har ett självklart ansvar att försvara de grundläggande livsvillkoren för oss själva, våra barn, barnbarn och kommande generationer.

2 Därför måste vi:

- stoppa förstörelsen av jord, luft och vatten
  - sluta slösa med våra naturtillgångar
  - minska samhällets sårbarhet
  - avskaffa kärnkraften
  - nedrusta och skapa fred
  - ställa upp för illa drabbade medmänniskor.

3 För att kunna uppnå dessa mål måste vi välja andra vägar för samhällsutvecklingen än de vi följer i dag.

4 Vårt samhällsbyggande måste grundas på

- människors själsliga och kroppsliga hälsa
  - naturens balans
  - social och global solidaritet
  - självförsörjning av basfornödenheter
  - teknik som är anpassad till miljö och medmänniskor
  - meningsfullt arbete för alla mänsklor
  - jämställdhet mellan könen
  - social och ekonomisk utjämning
  - självverksamhet och personligt ansvar
  - småskalighet och lokal självförvaltning
  - jämviktsekonomi som inte tär på jordens ändliga tillgångar
  - kulturell mångfald och frihet.

5 För att ett alternativt samhällsbygge ska kunna förverkligas krävs att demokratin utvecklas inom alla samhällsområden, inte minst inom näringslivet och ekonomin i stort.

6 Vi vill skapa en självförvaltningsdemokrati, där mäniskor fattar så många beslut som möjligt lokalt.

7 Vår samhällsidé grundar sig på övertygelsen om att människor i grunden är aktiva och att de vill och kan ta ansvar och har positiva utvecklingsmöjligheter.

8 Självklart är att alla människor har lika värde oavsett ras, kön, ålder med mera.

9 Vi vill arbeta för ett samhälle som ger förutsättningar för en god livskvalitet. Vissa materiella och känslomässiga grundbehov måste tillgodoses för att människor ska kunna leva ett tillfredsställande liv. Alla människor behöver en trygg barndom tillsammans med vuxna som bryr sig om dem. Alla behöver kunna utveckla sina inneboende möjligheter och använda dem på ett sätt som är meningsfullt.

10 Ett sådant samhälle präglas av ekologisk jämvikt, social solidaritet och kulturell mångfald.

11 Våra förslag förutsätter förändringar i det ekonomiska, det politiska och det internationella systemet. Ett sådant samhälle skapas även genom ideellt arbete som utförs av miljörörelsen, fredsrörelsen, kvinnorörelsen, solidaritetsrörelser med tredje världen m fl. Det skapas också genom människors vardagliga handlingar: försök med kooperativ, alternativ produktion, nytt boende och ny livsstil, direkta icke-våldsaktioner osv. Miljöpartiet de gröna och de utomparlamentariska rörelserna utgör komplement till varandra.

12 Vi vill eftersträva en småskalig balans-ekonomi utan vare sig privat eller statlig maktkoncentration där medborgare i olika former, tex kooperativa, löntagarstyrda eller privata, har direkt inflytande över produktionen och sina arbetsförhållanden.

13 Vi vill bedriva en aktiv svensk fredspolitik i syfte att åstadkomma en ny ekonomisk och politisk världsordning där våld helt avskaffas i förbindelserna mellan stater och folk.

Solidaritet med tredje världens folk

1 I dag pågår en utveckling som ökar den orättvisa fördelningen av tillgångar i världen. Allas trygghet hotas av de kriser och krig som orättvisorna skapar.

2 Sveriges materiella standard bygger till stor del på utsugning av fattiga länder bla med hjälp av en orättvis världshandel. Vi måste ändra vår ekonomiska politik och handelspolitik så att en rättvisare fördelning av världens inkomster och förmögheter kan genomföras.

3 En rättvis fördelning av jordens tillgångar medför en materiellt sänkt standard för oss, något som vi måste acceptera.

4 Sverige ska aktivt arbeta för ett starkt och demokratiskt FN med ökade fredsbevarande befogenheter.

Sverige ska arbeta för att dödsstraff, tortyr och annan brutalitet upphör överallt i världen.

5 Ett FN-organ för förnybara energikällor bör skapas.

6 Den svenska biståndspolitiken får inte ses isolerad utan i ett helhetsperspektiv med beaktande av vår ekonomiska politik, jordbrukspolitik och utrikespolitik.

7 Vårt u-landsbistånd ges oförändrad inriktning. Det bör utgöra en hjälp till självhjälp och syfta till att folken utvecklar ett uthålligt jordbruk och en småskalig industri för i första hand självförsörjning.

Biståndet ska ges främst i form av mänsklig erfarenhet och mänskligt kunnande med stöd av experter och skickligt yrkesfolk av alla kategorier. Det rent ekonomiska biståndet måste kopplas till någon form av kontroll, så att inte någon enskild eller grupp utnyttjar resurserna för egen vinning.

8 Det svenska biståndet ska ökas årligen,

räknat i realvärde, och det ska var obundet bistånd.

9 Biståndet ska också värna om miljön på lång sikt och får inte krossa fungerande sociala mönster i mottagarsamhällena. De fattiga länderna ska inte lockas in i samma förödande storindustriella utveckling som industriländerna genomgått.

Tiotusentals raketer och robotar med kärnvapenladdningar, kemiska eller bakteriologiska stridsmedel väntar på att omedelbart kunna användas, med hela jorden inom räckhåll.

2 Stormakternas strävan att dominera världen ekonomiskt och politiskt är orsaken till kapprustningen och är den största faran för ett nytt världskrig. Ett sådant kan mycket väl komma att föras i Europa. Mindre krigshärdar finns på skilda håll i världen, trots FN:s fredsbevarande ansträngningar.

3 Sverige måste göra allt för att stoppa kapprustningen och stödja fredliga lösningar av konflikter mellan folken. Vi arbetar med den globala nedrustningen som ett slutligt mål. Ett kärnvapenfritt Norden är ett viktigt steg på vägen till ett kärnvapenfritt Europa.

4 Vi stödjer den växande fredsopinionen som reagerar mot upprustningen och kärnvapenhoten var dessa än kommer från, och som därför arbetar för en ny och aktiv svensk fredspolitik.

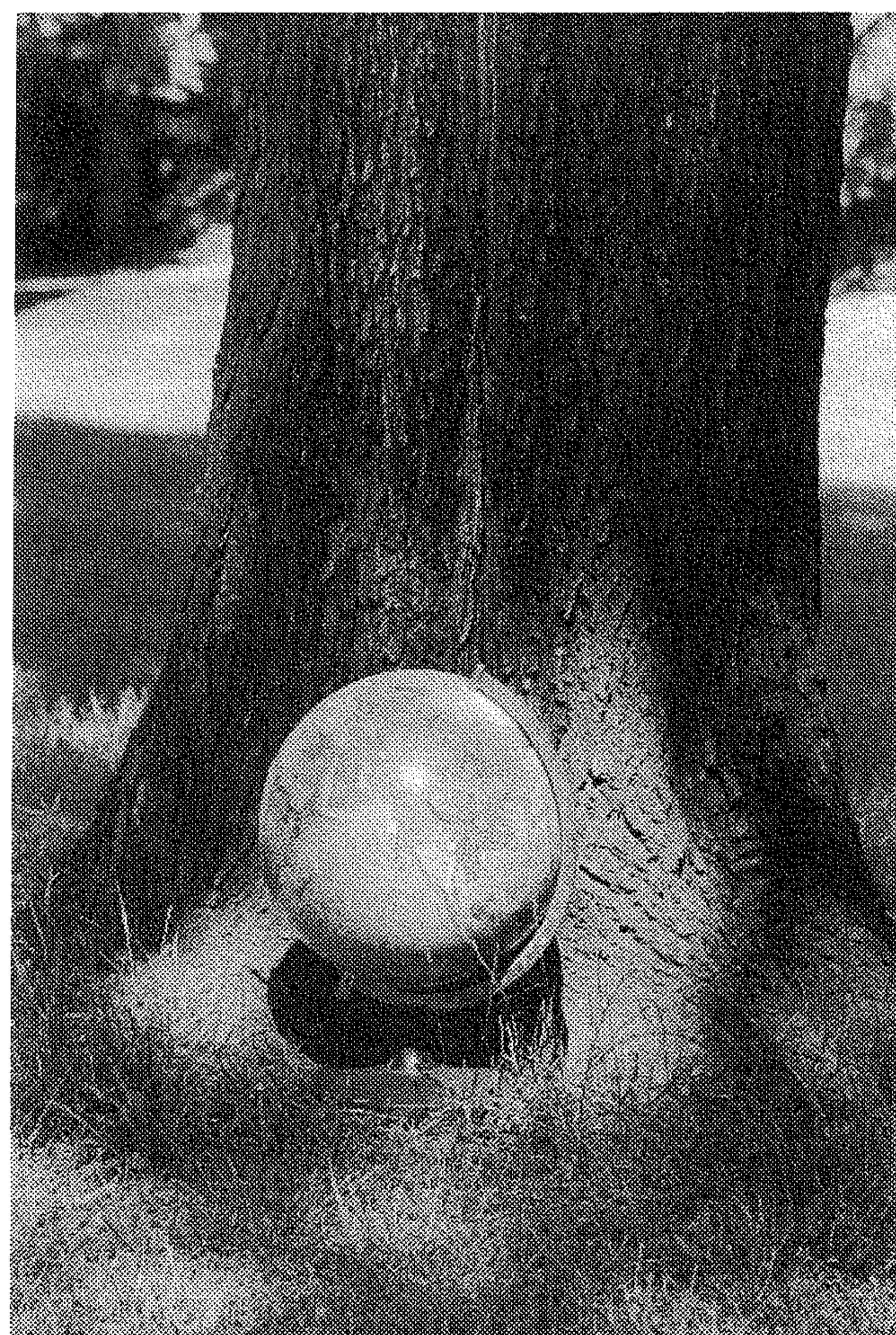
5 Vi anser att ökat ekonomiskt stöd bör gå till fredsrörelser och fredsforskning.

6 Sverige ska föra en aktiv och fast utrikespolitik som slår vakt om vårt nationella självbestämmande och vår oberoende position utanför militära allianser.

7 Ett decentraliserat försvar i ett decentraliserat samhälle är en grundförutsättning för en god beredskap i händelse av krig i Sverige eller i vår omgivning.

8 Därför måste vi satsa på att bygga upp en regional beredskap, som på olika plan kan försörja oss om katastrofer inträffar.

9 Ökade resurser ska ges till forskning för en uppbyggnad av civilmotstånd och självförsörjning i Sverige.

Även en tusenmilafärd börjar med ett steg.

10 Internationellt bistånd ska på sikt utformas som internationell skatt.

11 Biståndet till sociala och nationella befolkningsskiftningsrörelser ska fortsätta.

Aktiverad fredspolitik

1 Vi lever i dag i den mest militariserade tidsepoken i mänsklighetens historia, en period som genomsyras av en kolossal vapenteknisk uppladdning över hela världen.

Fysisk politik

10 Försvarets nuvarande resurser måste omfördelas från de mest sårbara och tekniska delarna i det konventionella försvaret till

- det ekonomiska försvaret (tex självförsörjning när det gäller basvaror)
- civilförsvaret (tex skyddsrum och skyddsmasker)
- det psykologiska försvaret (tex försvars vilja, "demokratiskt sinnelag")
- ett väl förberett och organiserat civilmotstånd
- internationellt fredsarbete.

11 Undervisning om medmänsklighet, global solidaritet och positiv konfliktlösning ska ingå i skolutbildningen.

12 Alla medborgare ska utbildas i självförsörjning, civilmotstånd och civilförsvar.

Istället för allmän värnplikt för män bör någon form av samhällstjänst för män och kvinnor införas, där militär tjänstgöring bara är EN av FLERA verksamhetsformer. Uttagning till olika former av samhällstjänst ska göras genom att man kombinerar personliga önskemål med lämplighetsbedömning och samhällets behov av olika tjänster. De som inte vill bärta vapen ska ha rätt att slippa.

13 Den svenska vapenexporten och vapenimporten ska avvecklas.

14 Försvarets nuvarande organisation måste demokratiseras. De värnpliktiga bör ha rätt att förhandla om sina förhållanden.

Miljöskydd

1 Det mänskliga samhället bör eftersträva en balans med naturen som bygger på kunskap om de ekologiska systemen.

2 Vårt mål är uthållighet, mångsidig och stabil produktion med metoder som så nära som möjligt ansluter till naturens egna

processer. Industriell verksamhet måste bygga på slutna processer utan miljöfarliga utsläpp.

Vi måste hushålla bättre med begränsade tillgångar. Det är nödvändigt att återanvända icke förnybara råvaror och allt avfall då det är tekniskt möjligt. Användningen av engångsprodukter måste minskas kraftigt.

ska upphöra. Produktion som trots allt lämnar miljöfarligt avfall får inte påbörjas förrän avfallshanteringen har lösts.

7 Alla miljölagar ska samordnas i en miljöbalk. Kraftigt ökade resurser ska sättas in för att hindra miljöbrott.

8 Större ansträngningar ska göras för att återställa livsbetingelserna och fruktbarheten i förödda områden.

9 Verksamhet som kan vara miljöfarlig ska inte få startas förrän riskerna är kända och tillräckligt små och avfallshanteringen är löst. Vi kräver omfattande renings av utsläpp till luft, mark och vatten. Vårt mål är att alla miljöfarliga ämnen tas bort redan i tillverkningsprocessen.

10 Vi måste satsa mer på forskning om skador av kemiska ämnen, strålning och buller.

11 Buller ska bekämpas. Det gäller hela frekvensregistret, från infraljud till ultraljud.

12 Vi måste omedelbart utarbeta planer mot den försurning som orsakas av kol- och oljeförbränningen i svensk och utländsk industri och bostäder och som orsakas av trafiken, av konstgödslingen i jord och skog och av ensidiga barrträdkulturer.

13 Produktkontrollen måste skärpas. Informationen om gifthaltiga produkter måste förbättras.

Innehållsdeklaration ska införas för alla kemiska produkter. Kommunerna ska ha rätt att av hälso- och miljöskäl förbjuda försäljning av varor inom kommunen – även om dessa varor är tillåtna i andra delar av landet.

14 Vi vill ha mycket mer undervisning i ekologi, miljövård och biologi ända från förskolan till universitetet.

Alla dessa dagar som kom och gick, inte visste jag att det var livet.

4 Vi måste få en snabb övergång till ren och miljövänlig energi.

5 Vi får inte längre använda kortsliktiga sysselsättnings- och vinstargument som försvar för livshotande och långverkande miljöförstörelse.

6 Vår strävan är att miljöfarlig verksamhet

15 Skärpta säkerhets- och miljökrav måste snarast införas på miljöfarliga transporter, särskilt sjötransporter av olja. Stränga säkerhetsbestämmelser måste utarbetas för både sjö- och landtransporter av radioaktivt avfall från kärnkraftverk.

16 Vi vill att det för alla led i kärnkraftscykeln ska finnas heltäckande försäkringar utan tak för högsta ersättning och utan preskriptionstid.

Naturvård

1 Olika arter av djur och växter, och olika naturtyper måste bevaras oavsett om de är till nytta för människor eller inte.

2 Hotade naturtyper och arter ska beredas livsutrymme och ett mångformigt landskap ska garanteras genom lagstiftning.

3 Alla områden av riks- eller länsintresse för naturvård, kulturlandskap och friluftsliv ska skyddas och skötas på lämpligt sätt.

4 Känsliga naturområden måste skyddas mot ytterligare privatisering, exempelvis fritidsbebyggelse.

5 Totalskyddade reservat behövs för att bevara områden med urskogskvalitet, särskilt i södra Sverige.

6 Representativa våtmarker ska skyddas.

7 Kvarvarande, outbyggda älvar och älvesträckor får ej förstöras genom exempelvis vattenkraftanläggningar.

8 Vi ska slå vakt om allemansrätten och våra skyldigheter i samband med den.

Jord och skogsbruk

1 Målet för landets livsmedelsproduktion ska vara full självförsörjning av baslivsmedel.

2 Jordbruksmarkens förmåga att producera livsmedel måste bevaras.

3 Lagstiftningen mot spekulation i jordbruksmark ska skärpas.

4 Det småskaliga jordbruks villkor måste förbättras. Sammanslagningen av mindre bruksenheter får inte tvingas fram.

5 Deltidsjordbruk och jordbrukskooperativ ska uppmuntras.

6 Jordbruksavtalet ska ej längre vara bundet till industriarbetarlönen.

7 Ett giftfritt jordbruk är vårt mål. Vi vill uppnå det dels genom att uppmuntra gift-

fri odling, dels genom att satsa rejält på forskning, utbildning och utveckling.

8 Kraftfulla åtgärder måste sättas in för att snarast ta bort kadmium ur konstgödselmedlen. Bruket av konstgödsel, särskilt kväve, avvecklas snarast.

9 Köttproduktionen ska inriktas på betesdjur som håller landskapet öppet.

10 Maktkoncentrationen och monopolbildningen inom livsmedelssektorn måste brytas. I stället ska alternativa produktions- och distributionsformer uppmuntras.

11 Inhemsk produktion av giftfria trädgårdsprodukter ska stimuleras.

12 All radioaktiv bestrålning av livsmedel och import av bestrålade livsmedel ska förbjudas.

13 All spekulation i skogsmark ska förhindras.

14 Lövträdinslaget i barrskog måste ökas.

15 Slutavverkning ska ske med hänsyn till biologiska förutsättningar och anpassas till terrängen och geografiska förhållanden. Vi är därför emot kalhuggning i stor skala och som enda tillåtna form för slutavverkning. Kalhuggning och grovgallring i skog nära trädgränsen ska omedelbart stoppas.

16 Ökat virkesuttag genom gallring ska uppmuntras.

17 Användning av hästar i skogsbruket bör ökas.

18 Gifter och konstgödsling i skogen ska förbjudas. Hyggesplöjning ska stoppas och bruket av tunga skogsmaskiner begränsas.

19 Där det är möjligt bör fårskötsel användas för att bekämpa lövfly.

20 Flottning och järnvägstransporter av virke ska prioriteras framför lastbilstransporter.

21 Virkesproduktionen ska inte ha ensamrätt till skogen. Naturvårds- och fritidsintressen och övriga värden måste också beaktas.

22 Kraftansträngningar ska göras för att rädda hotade fiskarter. Ökade resurser ska ges till odling av musslor, alger och annat vattenbruk.

23 Allmänt stöd ska införas för att underlätta fiske som deltidsnäring.

Landsbygden

1 Landsbygden ska återskapas genom att

basnäringarna utvecklas så att de fyller våra basbehov av livsmedel, textilier, energi och bostäder. Därigenom skapas också fler arbetsstillfällen på landsbygden.

2 Livsmedelsproduktionen ska planeras med näroproduktion som mål.

3 Textilproduktionen ska stödjas bland annat genom ökad användning av svensk ull för framställning av kläder.

4 Vi vill satsa på så kallade näringssregioner där varje regions särart tas tillvara och varje region utvecklas efter sina förutsättningar.

Djursskydd och husdjursskötsel

1 Alla djur har rätt att utvecklas efter sin arts förutsättningar, under de betingelser som råder i den miljö som är naturlig för dem och oavsett nytta för människan. Vi vänder oss därför mot alla former av djurplågeri.

2 Djurförsök måste minskas till det absolut minsta och ersättas med andra metoder, exempelvis celldoldingar, där det är tekniskt möjligt.

3 Industriell produktion av djur ska avvecklas, särskilt den som skadar djuren fysiskt och psykiskt.

4 I avelsarbetet med djur måste djurens hälsa och välbefinnande sättas före en ökad mjölk-, kött- och äggproduktion.

5 Antibiotika får inte användas för att få snabbare tillväxt eller liknande hos djur.

Markens användning

1 All användning av mark måste planeras grundligt. Därvid ska alla intressegrupper komma till tals. Naturinventeringar ska ingå i denna planering.

2 Boende och näringsliv ska decentraliseras för att vi ska få en rikt förgrenad bebyggelse.

3 Arbete, bostad och service ska ligga nära varandra så att behovet av resor minskar.

4 Kunna om ekologi måste vara vägledande för politiska beslut. Kommunerna ska anlita ekologer.

5 Kommunerna ska ha vетorätt i miljöfrågor.

Energi

1 Den stora tillgången på billig energi har låst oss till ett mycket energislukande samhälle och till ett levnadssätt som är inriktat

på förbrukning. Sveriges och de övriga industrielländernas höga energiförbrukning är orättvis ur global synvinkel. Det stora oljeberoendet håller nu på att bytas ut mot ett kärnkrafts- och kolberoende som bygger på stora centrala energisystem.

Kärnkraften är nära kopplad till det stora industriella och sårbara samhället – ett stor-skaligt och svåröverskådligt samhälle, som är helt oförenligt med våra grundvärderingar.

Kärnkraften medför stora risker. Tillgången på fossila bränslen är begränsad och de förorenar miljön vid förbränning. Därför är det nödvändigt med en snabb och målmedveten övergång till förnybara ener-

hejdas och utvecklingsarbetet med elsnåla maskiner och processer ska stödjas.

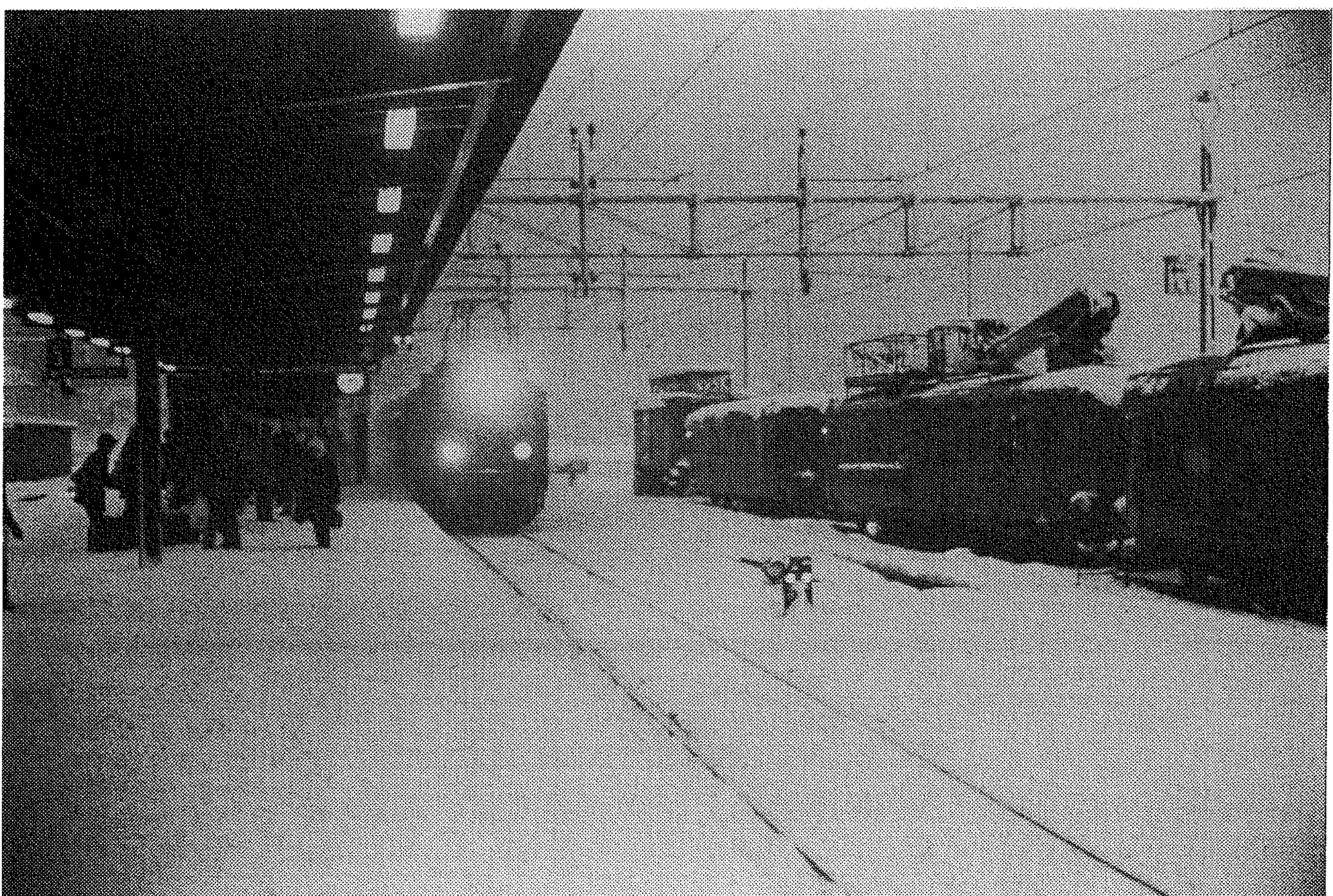
- 4 Oljeberoendet ska minskas genom att
  - öka andelen förnybara energikällor och inhemska bränslen, t.ex skogsavfall, löv vedssöverskott och överskottshalm
  - använda värmepumpar för att tillvarata spillvärme och lagrad solvärme i luft, sjöar, hav och mark
  - starkt stödja utvecklingsarbetet med energiskog, solfångare, solcentraler, passiv solvärme och annan förnybar energi samt lagring av överskottsenergi
  - välja närvärme, typ blockcentraler, och

övriga Europa. Ett kraftfullt nordiskt forskningsprogram för att få fram dessa metoder bör utarbetas.

8 Kärnkraftsavvecklingen ska påbörjas omgående och vara helt slutförd inom en 3-årsperiod. Barsebäcksverket ska tas ur drift omgående. En plan för snabb avveckling av övriga kärnkraftverk ska utarbetas.

9 Kärnvärmeverk (exempelvis Secure), hetvattenledningar från kärnkraftverk (typ Forsmarkstunneln), uranbrytning och export av kärnkraftsteknologi ska förbjudas.

10 Problem med det radioaktiva avfal-

Handling betyder mer än ord.

gikällor som inte förstör miljön. Teknik för detta finns redan i stor utsträckning och utvecklas vidare.

2 Genom att tillvarata energi effektivare och hushålla bättre med den kan vi sänka energiförbrukningen betydligt.

3 För att ersätta produktionen av elektrisk kraft vid kärnkraftverken måste vi bygga ut kraftvärme, industriell mottryckskraft och vindkraft. Den elektriska energin vi redan har måste tillvaratas bättre. Utbyggnaden av direktverkande elektrisk värme måste

lägtemperatursystem så att förnybar energi lättare kan införas.

5 Vi tillåter ingen övergång från olja till kol där olja istället kan ersättas med förnybara energikällor.

6 Hårda miljökrav måste ställas på alla kolvärmeverk.

7 Metoder för bättre förbränning av olja, kol och andra fasta bränslen är en gemensam nordisk angelägenhet om vi ska minska försurningen och vara ett föredöme för

lets hantering är olöst. Avfallet måste förvaras under kontrollerbara former och regelbundet kontrolleras eftersom det inte finns någon säker slutförvaring.

Trafik

1 En mycket stor del av transportbehovet har skapats genom en samhällsplanering, där bostäder, arbetsplatser och service sprids ut långt från varandra. Det okritiskt anammade frihandelssystemet och de låga energikostnaderna har också bidragit till transportsektorns orimligt stora expansion.

2 Samhället ska planeras så att behovet av transporter blir så litet som möjligt.

3 Vi vill satsa på kollektivtrafik – tåg, stadsbanor, bussar med mera – för att steg för steg minska bilismen.

4 Vi vill satsa på miljöanpassade väg-, spår- och terminalsystem som klarar hårdas miljökrav.

5 Skyddade ledar för gång- och cykeltrafikanter måste byggas ut.

6 Med hjälp av ekonomiska och andra styrmedel vill vi satsa på en bättre fördelning och användning av olika trafikslag, som är miljövänligare, energisnålare och säkrare än dagens.

7 Varutransporter ska i större utsträckning än nu ske på järnvägar och vattenvägar.

8 De bilfria zonerna ska utvidgas i stadskärnor, bostadsområden och känsliga naturområden.

9 Bilavgiftstullar kan vara en lämplig form för att finansiera miljö- och säkerhetsförbättrande åtgärder.

10 Inga fler motorvägsbyggen ska tillåtas. Nya stora trafikanläggningar får byggas endast om trafiksäkerheten därigenom förbättras. En sänkning av hastigheterna från max 110 till 90 i hela landet och till max 70 i miljömässigt belastade områden bör genomföras.

11 Skärpta säkerhets- och miljökrav måste ställas på transporter av olja och andra miljöfarliga produkter såväl på land som till sjöss.

12 Vi måste satsa mer på forskning och utveckling av miljövänligare fordon.

Teknik

1 Tekniken utvecklas och användes idag sällan med hänsyn till naturen, vår övriga miljö, jordens ändliga resurser eller till människors välbefinnande. Stora, högt utvecklade tekniska system är främmande för retelelser för de flesta människor – och svåra att överblicka och kontrollera.

2 Vi eftersträvar en teknik som bygger på ekologisk varsamhet och leder till höjd livskvalitet.

3 Vår svenska produktion ska bidra till ökad självförsörjning.

4 Tekniken ska användas i en produktion av varor som tillfredsställer grundläggande mänskliga behov.

5 Produkterna ska vara hållbara och kunna repareras och återanvändas. Den tekniska utvecklingen måste inriktas på bättre hushållning med råvaror och energi. Producenten ska ha ansvar för att råvarorna kan återanvändas.

6 Tekniken ska användas som ett hjälpmedel för att skapa hälsosamma arbetsmiljöer och meningsfulla och varierande arbetsuppgifter.

7 Forskning och utveckling av teknik ska bland annat inriktas på att underlätta produktion i mindre enheter.

8 Uppfinnarnas ställning ska stärkas. Kollektiva uppfinnarverkstäder ska införas och kunna användas av alla som har intresse för sådan verksamhet.

Data teknik

1 Datorer och data teknik används mer och mer, både för att underlätta och ibland förenkla människors arbete men också för att ersätta människor i vissa arbetsuppgifter. Denna utveckling och den ökade användningen av datorer kallas datorisering.

2 Avgörande är på vems villkor datoriseringen genomföres och vilka värderingar som styr. Hittills har ekonomiska och tekniska motiv fått styra i alltför hög grad. Man har tagit för lite hänsyn till sociala värderingar. Vårt grundkrav är att all användning av data teknik ska underlätta människors liv och arbete.

3 Vi måste satsa mer på forskning kring data teknikens sociala betydelse och verkan. Tex: Hur ska de som ska använda data tekniken få ökat inflytande vid utveckling och införande av datasystem? Och: Vilken inverkan har datasystem på arbetsmiljön, organisation och samhälle? Nu är forskningen alltför ensidigt inriktad på tekniska frågor.

4 Vi måste få en bred allmänbildande utbildning om vad data teknik är och om dess möjligheter och risker, så att människor inte ska behöva känna sig främmande för data teknik.

5 Utbildningen i data teknik ska ge en helhetssyn på data teknikens roll i samhället. Alla som utvecklar, utformar eller inför data teknik eller ska besluta om detta, ska ha möjlighet att förutse vilka verkningar användning av data teknik kan få på olika områden i samhället.

6 Makten och ansvaret för införande och användning av data teknik ska spridas till de grupper av människor som närmast är berörda.

7 Stora krav bör ställas på datasystem, som införes i arbetslivet. Systemen måste vara mänskovanliga, lätta att begripa och lätta att ändra. Datasystemen ska utformas så att människors arbetsuppgifter inte utarmas eller styckas upp i ensidiga och specialisera delar, där människor får använda bara en del av sin förmåga. Det är viktigt att människors yrkeskunskap ej går förlorad. Data tekniken får ej bidraga till sämre arbetsgemenskap eller minska medmänsklig kontakt. Arbetstakten får ej styras av en dator eller robot.

8 Datorisering får inte genomföras så att människor slås ut från arbetslivet. Införandet av data teknik måste samordnas så att de människor som får ändrade eller nya arbetsuppgifter också får utbilda och träna sig för dessa. Den arbetsbesparing som uppstår inom de områden där data tekniken tas till hjälp bör komma alla tillgodo i form av förkortad arbets tid.

9 Nuvarande skatter på löner (inkomstskatt och arbetsgivareavgifter) utgör en stark uppmuntran till datorisering, eftersom datorer ju inte betalas med dessa skatter. Skattesystemet måste omformas så att datoriseringen inte gynnas av skattek lindring. Vid datorisering ska avgifter tas ut för att bekosta utbildning och annat som de människor behöver som måste byta arbete på grund av datoriseringen.

10 Den lagstiftade demokratiska rättigheten till offentlig insyn får inte begränsas av hänsyn till kostnader eller hur datasystemen är utformade. Datasystemen i samhällets tjänst måste vara uppbyggda så att de gör den information som finns mer lättåtkomlig.

11 Införande av data tekniska hjälpmedel för samhällskontakter och information (särskilt enkelriktade kontakter) ska ske varsamt och med hänsyn till sociala verkan. Samma sak gäller införande av data tekniska hjälpmedel i hemmen.

12 Vi anser att data tekniken inte får användas till att övervaka och kontrollera människors effektivitet eller personliga förhållanden.

13 Endast om enskilda människor begär det ska uppgifter om dem få föras in i kommersiella data register.

14 Stora datasystem bör göras så decentralisera som möjligt, så att de blir mindre sårbara.

15 Utlandsberoendet ska minska ges nom ökad svensk tillverkning av data komponenter och utveckling av dator program.

Jämställdhet

1 I äldre tid var det praktiskt med ett samhälle uppdelat i manliga och kvinnliga syslror. Den ekonomiska, tekniska och medicinska utvecklingen under industrialismen har till stor del gjort nedärva könsrolls-mönster föråldrade och olämpliga.

2 Samhällsutvecklingen har hittills formats på männen s villkor. Nu måste den manliga intressegemenskapen kring makten i samhället tvingas tillbaka, dels till förmån för det traditionellt förtryckt kvinnliga och dels inför allt det moderna som överskider föråldrade könsrollsgränser.

3 Genom att föra fram ett budskap om en omtäntsam hållning till livet, medmänniskor och naturen, så vill vi motarbeta hierarkiska maktstrukturer, konkurrensmentalitet och utslagning. Vi vill ha en human teknologi och system dimensionerade inom ramen för vanliga mänskors fattningsförmåga. Mäns fantasi och skapande skall inte längre tillåtas användas destruktivt, tex genom militär upprustning och miljöförstörelse. Ett samhälle skall skapas där var och en skall kunna leva efter sin inre övertygelse, utan att vara låst av systemet eller förblindad av strävan efter makt och pengar. Där kan inte kvinnor köpas.

4 De manliga principernas makt måste brytas, även om den händelsevis utövas av någon kvinna. Just nu behövs mycket mera kvinnligt tänkande, även bland män. Kraftiga åtgärder måste till inom traditionellt konservativa och manligt dominaterade yrkeskårer.

5 Vi ska mycket mer engagerat än tidigare bekämpa den vålds-, porr- och drömindustri som varje dag stjäl vår värdighet ifrån oss. Män som kvinnor.

6 Vi eftersträvar en jämn ansvarsfördelning mellan kvinnor och män så att kvinnorna kan göra sig gällande i arbetsliv och beslutande organ och så att männen har större möjligheter att delta i arbetet med familj och barn.

7 Denna frigörelse kan nås bland annat genom sex timmars arbetsdag och möjlighet till rörlig arbetstid för alla. Den genomsnittliga arbetstiden bör sänkas efterhand, främst för småbarnsföräldrar, med successiv övergång till 6-timmarsdag.

8 Föräldraförsäkringen ska kvoteras mellan föräldrarna så att även männen kan stanna hemma med barnen.

9 För att åstadkomma jämställdhet vill vi ha en könskvotering vid val till nämnder, beslutande organ och utbildningsplatser, så att ingetdera könet får lägre representation än 40 procent.

10 Förvärvsarbetet måste vara en självklar rättighet för alla. Lagen om lika lön för lika arbete måste förverkligas och efterlevas.

11 Vi vill behålla nuvarande rätt till fri abort men ökade resurser skall avsättas för rådgivning före och uppföljning efter en abort. Vi vill också arbeta för ett barnvänligare samhälle och stödja en utökad sexual- och preventivmedelsrådgivning så att aborterna minskar.

12 Uppsökande verksamhet (typ Malmö-projektet) för att förebygga och bekämpa prostitutionen ska byggas ut och kraftfullt förstärkas.

13 De kvinnor som blivit våldtagna måste ha tillgång till lekmannaombud vid polisförför och rättegång.

14 All fysisk misshandel, även den som sker i hemmet, skall betraktas som kriminell och därför falla under allmänt åtal. Missförhållanden inom äktenskap och familj måste uppmärksamas mer.

15 Fler kvinnohus ska byggas genom att kvinnorörelsens självverksamhet får ökat politiskt och ekonomiskt stöd.

16 Mannens befrielse ur sitt invanda könsrollsmönster skall stödjas på olika sätt.

17 Sexklubbar ska förbjudas.

18 Fornedrandet av människor i alla pornografiska sammanhang skall bekämpas.

19 Skolornas läromedel ska granskas ur könsrollssynpunkt, så att öppen eller dold diskriminering av kvinnor i undervisningen inte kan ske.

20 De traditionella och fastlåsta könsrolls-mönster som förekommer i reklam och massmedia ska motverkas.

21 Flickor och pojkar skall få utöva sina respektive sportintressen på lika villkor.

Tid och resurser skall fördelas rättvist.

22 Svagheterna i det manliga könsrolls-mönstret tex social utslagning, alkoholism, förlitning, självmord och död i förtid, måste uppmärksamas mera. Politiskt och ekonomiskt stöd skall ges till rörelse, som arbetar för att förändra mansrollen.

23 Vi vill uppmuntra tvärvetenskaplig forskning kring könen, könsroller och samspel mellan kvinnor och män. Kraftfulla åtgärder skall vidtas så att kvinnor kan forska på egna villkor och inte på männen.

Barn och ungdom 0–18 år

I detta avsnitt behandlas barns och ungdomars uppväxtmiljö. I avsnittet om skolan behandlas det pedagogiska innehållet i olika skolformer från och med förskolan.

Vår beskrivning av nuläget

1 Barn och ungdomar blir ofta satta åt sidan i dagens samhälle. Det har alltför mycket blivit de vuxnas värld, där det saknas en helhetssyn som tar hänsyn till mänsklig aktivitet i alla åldrar och deras behov och intressen.

2 Många barn far illa idag, i en del hem, hos en del dagmammor, i en del förskolor och skolor samt i samhällsmiljön i stort.

3 Många familjer är splittrade och många barn har inga syskon och inte heller kontakt med sina mor- och farföräldrar.

4 Föräldrar har för lite tid för och kunskap om barn. Ett naturligt socialt kontaktnät finns sällan i dagens bostadsområden.

5 De kommersiella krafterna drar ungdom från meningsfull fritidssysselsättning. Barn och ungdomar blir särskilt utsatta för påverkan i form av vålds-, porr- och skräckfilmer, serier, TV, video osv. Att se för mycket på TV och film medför avtrubbning av fantasin och stjäl tid från naturlig samvaro och lek.

6 Barn och ungdomar möter ofta vuxna som är dåliga förebilder, till exempel i förstående och fornederande skytning, könsdiskriminerande reklam o.dyl. Detta har en förödande inverkan och skapar normer som senare i livet försvårar möjligheterna att skapa jämställda relationer.

7 Det saknas fortfarande många förskole- och fritidshemsplatser. Dessutom har man

ännu inte funnit någon bra stödform till barnfamiljer i glesbygd.

8 Det är svårt att försörja en flerbarnsfamilj med normalinkomster. Ännu svårare är det för ensamstående och familjer där ena föräldern är hemarbetande.

Våra mål och visioner

9 All samhällsplanering måste ta hänsyn till barn och ungdom. Vi måste satsa mer resurser så att deras behov, rättigheter och intressen blir uppfyllda, till exempel i boende, trafikfrågor och när det gäller barnmisshandel och vårdnadstvister.

10 Vi anser att arbete med barn och ungdom är mycket viktigt och ska uppvärdervas.

11 Omsorgen om barn ska alltid utgå från

13 Alla barn ska kunna växa upp hos vuxna med goda kunskaper om barn och alla vuxna som har hand om barn ska ha den trygghet som dessa kunskaper ger.

14 Alla barn ska ha rätt till bra förskolor (daghem eller deltidsgrupp) och fritidshem.

15 Sex timmars arbetsdag för alla, särskilt för föräldrar till barn i åldern 0–16 år. Vuxna måste stimuleras och ges möjligheter att sätta av mera tid för samvaro med egna och andras barn.

Barnen får inte lämnas kvar i en egen avskild värld där de blir utsatta för kommersiella krafter som på olika sätt fyller ut det tomrum som isoleringen från de vuxnas värld skapar. Barnen måste dras in i ett samhälle som är gemensamt för alla, som

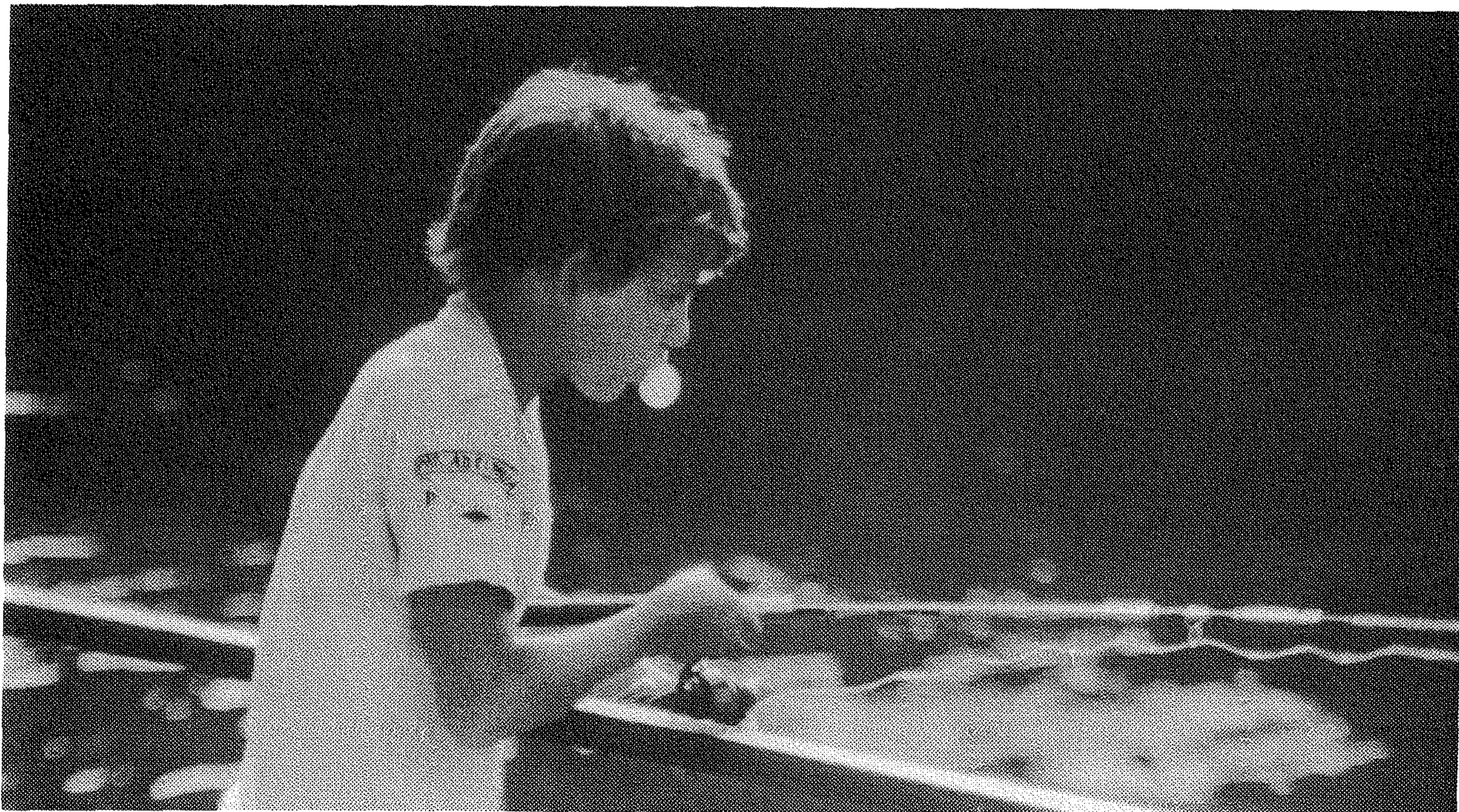
landsting och kommuner i samverkan. Utbildningen ska vara knuten till mödra- och barnavårdscentraler.

19 Vi vill kraftigt utöka undervisningen om barn, hem och samlevnad i alla skolformer.

20 För att bevaka barns intressen och rättigheter vill vi införa barnombudsmän i alla kommuner.

21 Vi vill att en plan för den fortsatta utbyggnaden av förskolor och fritidshem fastställs av riksdagen. Inom en femårsperiod ska alla barn från treårsåldern ha möjlighet till tre till fem timmars förskola per dag. Både kommunala lösningar och föräldrakooperativ ska uppmuntras.

22 Vi vill också satsa på kvalitet. Personal i förskola och fritidshem ska erbjudas vida-

Jag är intresserad av framtiden, för det är där jag skall tillbringa resten av mitt liv.

barns behov av omvårdnad, skydd, trygghet och kärlek. Barn behöver människor att ta mot kärlek av och att ge kärlek till. De behöver stabila och varaktiga förhållanden till sina föräldrar. Inget barn får lämnas utan kärleksfull vuxenkontakt om föräldrarna av olika anledningar inte kan ta ansvar för dem.

12 Alla barn behöver träffa andra barn och utvecklas i en stimulerande miljö. De måste få känna att de behövs och att de kan påverka och ta ansvar. De behöver hjälp att sätta gränser men behöver också efterhand frigöra sig från sitt beroende av föräldrarna. All omsorg om barn måste bygga på respekt och på viljan att ta tillvara och utveckla deras egna resurser.

ger mening, innehåll och ideal.

16 Föräldrar ska ha möjlighet att välja hur (förskola, hemarbetande förälder eller familjedaghem/trefamiljssystem) de vill uppföstra sina barn. Detta skall inte lika starkt som nu styras av ekonomiska skäl och/eller av var de bor.

17 Alla ungdomar ska ha möjlighet till meningsfull verksamhet efter skoltid. Efter grundskolan ska de erbjudas fortsatt utbildning, praktik eller anställning.

Våra planer och förslag

18 Föräldrautbildning ska alltid återkommande erbjudas BÅDA föräldrarna genom

reutbildning och personal i familjedaghem och trefamiljssystem grundutbildning. Genom att förbättra arbetsmiljön vill vi minska personalomsättningen.

23 De föräldrar som väljer att yrkesarbeta, och vars barn inte har förskole-/fritidshemsplats ska erbjudas kommunalt familjedaghem eller trefamiljssystem.

24 Vi vill i första hand införa sex timmars arbetsdag med någon form av ekonomisk ersättning för föräldrar till barn i åldern 0–8 år.

25 Vi vill förbättra barnfamiljernas ekonomiska situation genom en översyn av skattessystemet. Denna ska leda till att man

direkt vid inkomstbeskattningen tar hänsyn till försörjningsbördan hos olika typer av barnfamiljer (beroende på antalet barn och antalet förvärvsarbetande föräldrar).

26 Vi vill ta barn och ungdom på allvar och lära dem utveckla en allsidig handlingsberedskap för livet. Detta kan åstadkommas genom att de tillsammans med vuxna i bland annat skola och bostadsområde utför och ansvarar för olika praktiska sysslor som till exempel utsmyckning, underhåll, städning och reparationer, matlagning, trädgårdsskötsel och omsorgsbeten.

27 Vi föreslår att ungdomsmottagningar öppnas (typ "Borlängemodellen") på alla större orter i landet. Vid dessa mottagning-

ken form av vård de ska ha.

3 Vi föreslår en rörlig pensionsålder mellan 60 och 70 år. Vi vill ge alla rätt till deltidspension mellan 60 och 70 år, med rätt att behålla sitt vanliga slags arbete.

4 Vi föreslår också att de som vårdar äldre släktingar i hemmet får ersättning från försäkringskassan (samma typ som föräldraforsäkringen).

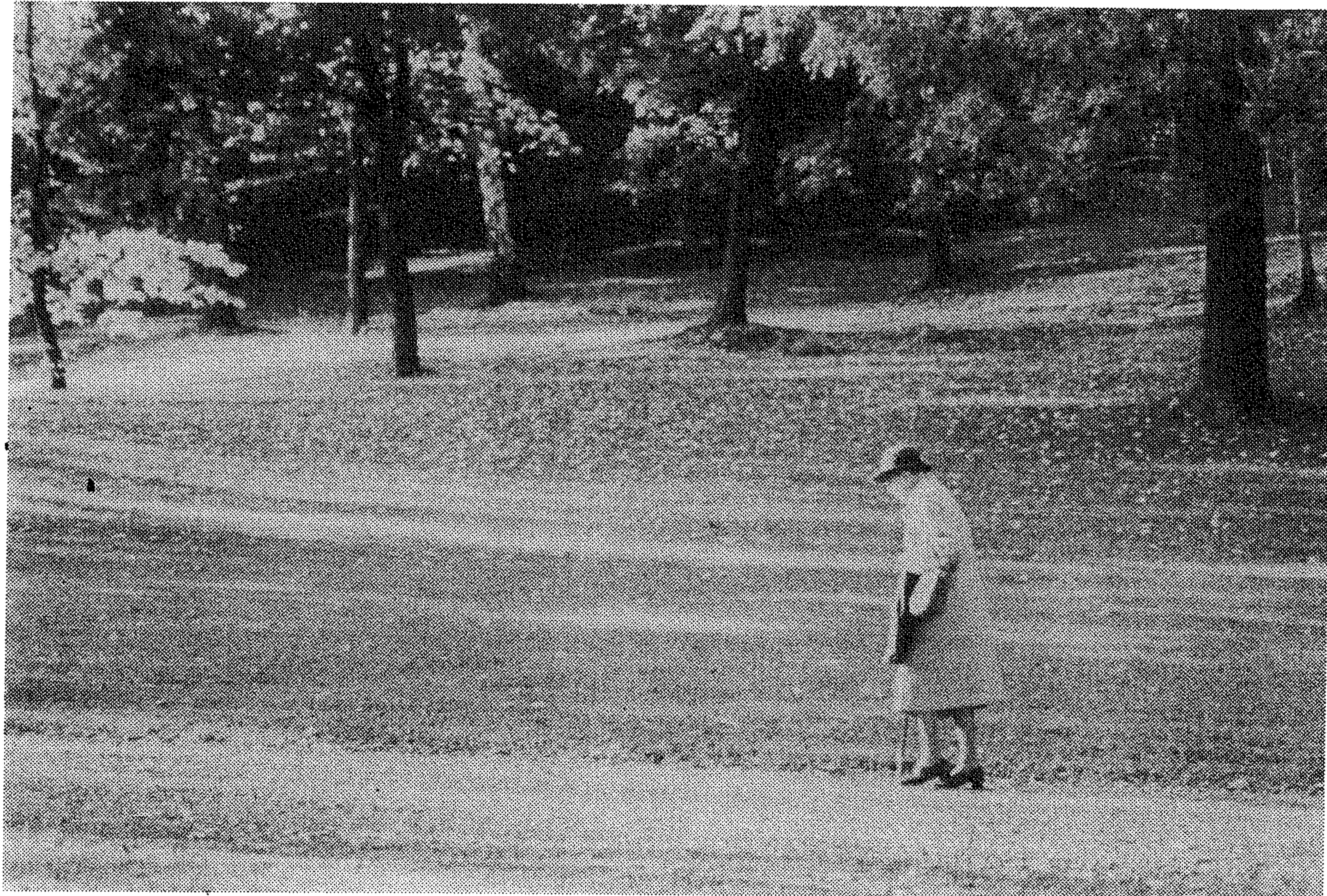
grundläggande betydelse för deras försörjning och levnadssätt, samt ge garantier för att deras språk och kultur kan leva vidare.

Invandrare

1 De motsättningar som finns mellan svenskar, invandrare och andra små folkgrupper är onödiga och skadliga.

2 Det är viktigt att svenska barn och invandrarbarn får en positiv kontakt med varandra så tidigt som möjligt.

3 Tidningar och TV bör sakligt och verklighetsnära berätta om invandrarnas positiva betydelse för Sverige förr och nu. Invandrare och svenskar måste få bättre möjligheter att lära känna och respektera

Livet är inte ett fotbollsält som man kan rusa fram över, utan en trädgård som skall skötas.

är ska ungdomar kunna få hjälp med att ta itu med alla slags problem – praktiska, kroppsliga och själsliga.

Alltfor

1 Pensionärerna ska bemötas med samma hänsyn och respekt som alla andra. De ska känna att de behövs, inte att de är en börd.

2 Pensionärerna ska själva råda över sin situation i samhället. De ska vara med och utforma verksamheten i de institutioner som är till för deras skull. Pensionärerna ska själva kunna välja hur de ska bo och vil-

i Norden.

2 Vi anser att samerna har en självklar rätt att behålla och utveckla sitt sätt att leva. De måste ha rätt att på egna villkor utveckla sina näringar, sin kultur och sina samhällen åt sig själva, sina barn, barnbarn och kommande generationer.

3 Vi föreslår en särskild lagstiftning som ger samerna skydd mot exploatering i sameområden. Lagen ska ge samerna rätt att själva förvalta sina naturtillgångar, exempelvis renbeten och fiskevatten. Lagen ska vidare ge samerna vatorätt i frågor som är av

varandra. Det är speciellt viktigt att bryta den isolering som drabbar kvinnorna i invandrargrupperna.

4 Vi måste få slut på alla former av diskriminering av invandrare och andra små folkgrupper med hjälp av skärpta bestämmelser. Vi föreslår att alla flyktingären den behandlas snabbare och att alla som söker politisk asyl ska få juridisk hjälp.

5 Reglerna för uppehållstillstånd och medborgarskap ska ses över så att invandrare som är socialt förankrade i Sverige garanteras rätt att stanna här.

6 Vi vill motverka halvspråkighet och andra problem som ger invandrarbarn sämre självkänsla och identitet. Hemspråksundervisningen måste förbättras.

7 Vi vill förbjuda häktning av barn i samband med invandraren. När det är nödvändigt att häkta föräldrar i interneringsärenden och barnen kan ta skada av att skiljas från föräldrarna bör barn och föräldrar tillsammans interneras i en öppnare form.

Handikappade

1 Vi ska planera samhället så att handikappade människor kan välja utbildning, bostad och arbete. Det måste bli lättare för handikappade att vara med i kulturell och politisk verksamhet och all annan gemenskap.

2 Många människor är osäkra när de möter handikappade och okunniga om deras villkor. Vi måste gemensamt arbeta för att ändra detta. Här har skolan och massmedia en viktig uppgift att fylla.

3 Handikappade ungdomar har rätt att leva och fungera bland jämnåriga och ska inte vårdas på långvårdskliniker.

Hälso- och sjukvård

Den medicinska vetenskapens ensidiga teknologiska inriktning har begränsat sjukvårdens utvecklingsmöjligheter. Politikerna har tappat greppet över sjukvården som styrs av experter och administratörer, medan andra personalgrupper och patienter har föga inflytande. Kommersiella intressen hos t ex läkemedelsindustrin och tillverkare av högteknologisk sjukvårdsutrustning har för stort inflytande på sjukvården. Alternativ till traditionell sjukvård har missgynnats. Strävan till en centralisering av sjukvården har medfört en utarmning av sjukvården i glesbygden. Den långt drivna specialiseringen har gjort att helhetssynen gått förlorad. Trots en galopperande ökning av de totala sjukvårdskostnaderna har vi inte fått en bättre folkhälsa.

1 Resurserna för hälso- och sjukvård skall i större utsträckning användas till friskvård. Informationen om livsföringens, kostnads- och miljöfaktörers inverkan på hälso tillståndet måste kraftigt utökas. Vi måste forma en livsmiljö som på lång sikt gör det lättare att leva ett friskt och meningsfullt liv. En livsmiljö och en sjukvård som bygger på och tar hänsyn till människans hela situation, kroppsligt, själsligt och socialt.

2 Vid behandling av sjukdomar måste en helhetssyn på människan anläggas. Psyko-

sociala faktorer måste betonas mera än hittills.

3 Hälso- och sjukvård bör lokaliseras så nära patientens vardagsmiljö som möjligt, t.ex genom ökat inslag av hemsjukvård, hembesök och små vårdcentraler. Även när det gäller sjukhusen bör decentralisering eftersträvas.

4 Teknisk apparatur får inte ersätta kunnig och engagerad vårdpersonal om väsentliga mänskliga kvalitéer därmed eftersätts.

5 Förlossningsvården skall vara mänsklig och positiv utan att säkerheten för modern och barn blir eftersatt. Ytterligare centralisering av förlossningsvården skall motarbetas.

6 Psykiatrisk vård bör i ökad utsträckning ske utanför anstalter och i naturlig samhällsmiljö. Vi stödjer den inriktning inom psykiatrin som vill minimera användningen av psykofarmaka. Läkarremitterad psykoterapi, utförd av godkänd psykoterapeut, skall ersättas av sjukförsäkringen.

7 Den som vårdar långvarigt sjuka i hemmet skall ha ekonomisk ersättning och sociala förmåner.

8 För att alternativa behandlingsformer skall kunna utvärderas bör samhället stödja forskning kring effekten av sådana behandlingsformer. Behandling som har bevisats ha effekt skall införas i den samhällsstödda sjukvården. Den yrkeskunskap som finns hos en del utövare av alternativa behandlingsformer bör tas tillvara och möjligheter att uppställa legitimationskrav för vissa yrkesgrupper bör undersökas.

9 Landstingsägda hälsohem bör inrättas i hela landet.

10 Utbildning och undervisning inom sjukvården bör vara helt fristående från läkemedelsindustrin och andra kommersiella intressen. Sådana intressen får ej heller styra sjukvården inriktning.

11 Utbildning av all hälso- och sjukvårds personal måste breddas särskilt när det gäller kost, livsföring och miljöfrågor. Experter inom alternativ medicin skall ge orienterande undervisning om sitt område i såväl den ordinarie läkarutbildningen som i övrig sjukvårdsutbildning.

12 På alla nivåer inom sjukvårdsorganisationen bör information bedrivas om hur bruket av tobak, alkohol och andra droger påverkar hälsotillståndet. Betydelsen av personalens egna attityder i dessa frågor måste betonas.

13 Samhällsstödd utbildning i såväl friskvård som egenvård skall ges till barn, ungdomar och vuxna.

14 Sexual- och preventivmedelsrådgivning skall vara tillgänglig för alla och vara kombinerad med rådgivning i samlevnadsfrågor.

15 Ingen skall mot sin vilja behöva utsättas för tobaksrök. Speciellt måste arbetsplatser och offentliga lokaler göras rökfria. Det är ett minimikrav att Tobakskommitténs förslag om rökfria lokaler snarast genomföres.

16 I livets slutskede skall ingen människa mot sin vilja utsättas för livsuppehållande intensivvårdsåtgärder men garanteras effektiv smärtlindring. De som önskar skall beredas möjlighet att vistas i hemmiljö under sin sista tid. Detta kan medverka till att skapa en mer positiv attityd till döden.

Drogbruk

1 Konsumtionen av droger måste minska kraftigt. Vi måste angripa problemen på flera olika plan samtidigt genom att vidta åtgärder för att

- lösa sociala problem och minska utslingen av människor
- skapa en boende- och arbetsmiljö som ger människor bra kontakt med varandra
- aktivt bekämpa brottslig droghantering
- ställa upp för missbrukare och deras närmaste, bland annat med stöd och vård
- driva en restriktiv drogpolitik.

2 Allt bruk av narkotika ska bekämpas. All olaglig befattring med narkotika ska bestrañas.

3 Missbrukare ska helst vårdas av fri vilja men möjligheten att tvinga dem till vård måste finnas.

4 Vi vill genomföra en kampanj för att människor frivilligt ska dricka mindre alkohol. Om alkoholkonsumtionen inte minskar på annat sätt vill vi införa alkoholransonering.

5 Fler alkoholfria miljöer ska ordnas, bland annat genom alkoholfri representation och förbud mot att dricka alkohol på allmän plats.

6 Fler tobaksfria miljöer ska ordnas, bland annat genom förbud mot rökning i offentliga lokaler. På arbetsplatser skall bedrivas kampanjer för större hänsynstagande till personer som far illa av tobaksrök.

Brottslighet

1 Vi anser att brottslighet måste förebyggas och bekämpas på flera olika plan samtidigt:

- genom samhällsförändringar i stort som ger bra gemenskap där mänskor bor och arbetar
- genom effektiva insatser för att förebygga brott
- genom lämpligare behandling av dem som begått brott, tex att ge dem möjlighet att ställa till rätta och minska skadeverkningarna av sitt brott.

2 Vi ska bekämpa den ekonomiska och organiserade brottsligheten och miljöbrottet på ett effektivt sätt, och satsa de resurser som behövs. Samma sak gäller våldsbrotten. Dit räknar vi även misshandel, vissa

sitivt liv för de straffade.

Skolan

1 Vi måste bygga all undervisning på en helhetssyn på mänskors utveckling. Detta ska gälla alla skolformer, från förskola till högskola och annan vuxenutbildning.

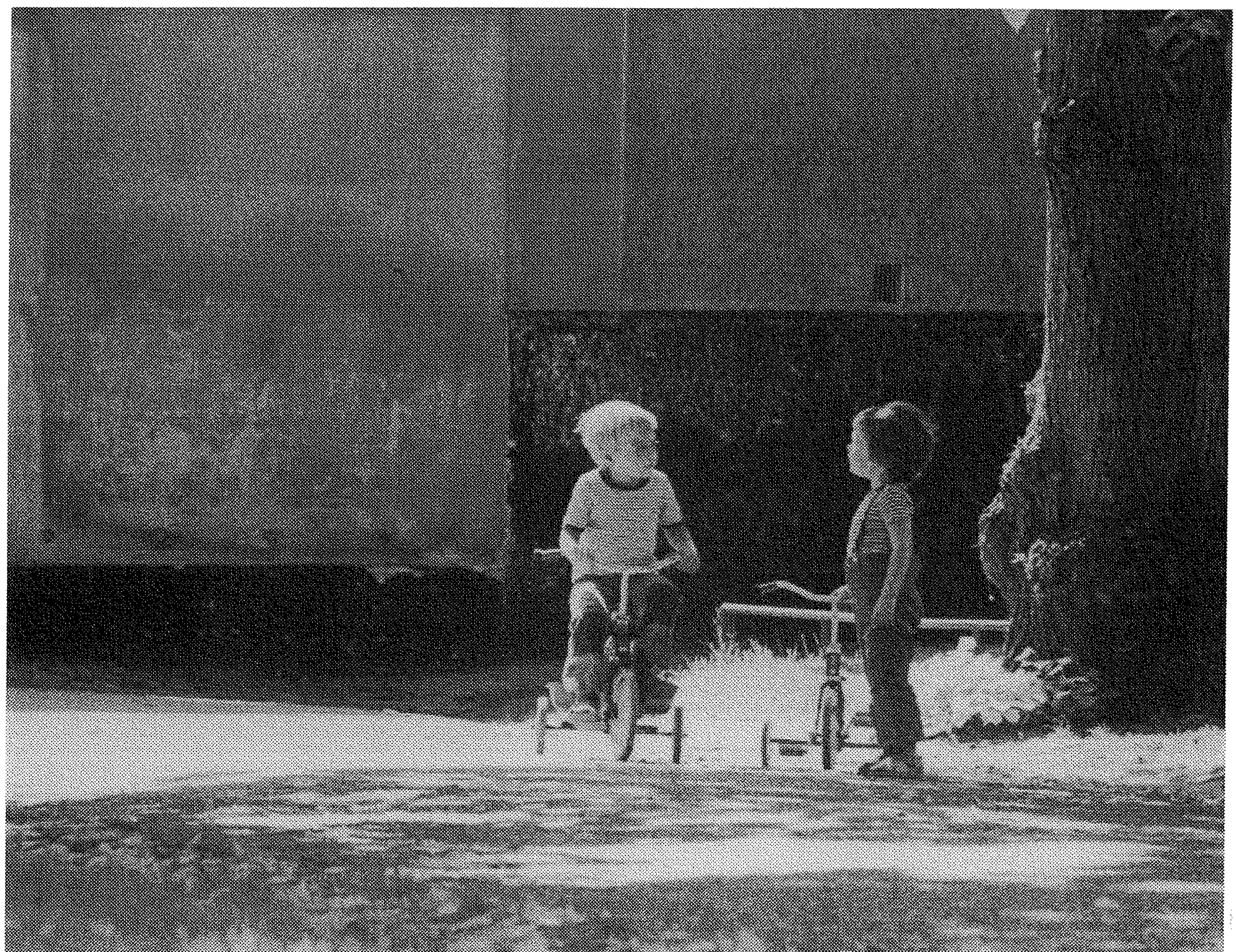
2 Skolans uppgift ska vara att ge eleverna kunskaper om oss mänskor som delar i ett ekologiskt, historiskt och kulturellt sammanhang. Eleverna ska uppmuntras att använda och utveckla sin tankeförmåga, sina känslor, sin vilja, sin handlingskraft och sin fantasi. Undervisningen ska vara en

bestämma skolarbetets form och innehåll.

4 Vi ska planera för mindre och självstyrande skolor. Varje skola bör ha en styrelse av elever, föräldrar, lärare och övrig skolpersonal.

5 Eleverna ska vara med och dela ansvaret för arbetet i skolan. De ska till exempel undervisa, laga mat, städa och reparera med hjälp av sakkunniga rådgivare.

6 Vi kräver mycket mer undervisning i ekologi, miljövård och biologi änna från förskolan med till exempel grönsaksodling

Den som icke lever nu, lever aldrig - vad gör du?

former av incest, våldtäkt och sexuella övergrepp mot barn.

3 Kriminalvården måste bli mänskligare. Den ska medverka till att mänskor slutar begå brott och istället gör positiva samhällsinsatser. Fängelsestraff och internering ska användas så lite som möjligt, under mänskliggörande former och alltid vara tidsbegränsade.

4 Vi vill satsa ökade resurser för att planera och genomföra övergången till ett mer po-

växelverkan mellan teori och praktik och ge eleverna kunskaper som är förankrade i verkligheten. Läroplanernas mål och riktlinjer är bra men de går inte att genomföra utan att samhällets värderingar ändras eftersom skolan är en spegel av samhället.

3 Alla ska ha rätt till en lika god utbildning från förskola till vuxenutbildning, oavsett var de bor. Vi måste fastställa vissa gemensamma ramar för att garantera en god och demokratisk utbildning. Inom dessa ramar ska lärare, elever och föräldrar själva kunna

som en del av det praktiska arbetet.

7 Vi måste förändra lärarutbildningen. Bland annat ska utbildningen inledas med en längre tids praktik i att undervisa. Alternativ pedagogik och metodik ska ingå i lärarutbildningen.

8 Vi måste uppmuntra utveckling och förnyelse av pedagogiken i alla skolformer.

9 För att fler barn ska få plats i alternativa skolor ska dessa skolor få statliga och kommunala bidrag.

Boende

- 1 Där människor bor ska det finnas goda möjligheter till sociala kontakter.
- 2 Bostadsområdena ska vara mångskiftande och småskaliga och präglas av närlhet.
- 3 Segregation ska motverkas. Människor ska kunna bo i samma bostadsområde, oberoende av nationalitet, ålder eller socia- la förhållanden.
- 4 De boende själva ska ha inflytande över och ansvar för sin närmiljö, till exempel genom att sköta förvaltningen, sk självför- valtning.
- 5 Olika former av fler generations- och kollektivboende ska stödjas.
- 6 Lokaler för gemenskap och skapande ska, liksom odlingar och andra gemensamma anläggningar, finnas i varje bostadsområde, bland annat för att underlätta kontakt mellan olika åldrar. Såväl äldres som yngres arbetsinsatser ska tas tillvara i ge- mensamma uppgifter.
- 7 Samhällsstöd bör ges för att underlätta att grannskapsgrupper växer fram.
- 8 Kraftiga åtgärder ska vidtas för att sänka boendekostnaderna. De boende ska själva genom eget arbete med reparation och un- derhåll kunna bidra till sänkta kostnader.
- 9 Under 60- och 70-talen byggdes i stor- städernas utkanter många sterila och tråki- ga bostadsområden speciellt höghusområ- den. Då var det viktigare att bygga fort och billigt än bra och varaktigt. Nu måste miss- tagen i 60- och 70-talens bostadspolitik rättas till.
- 10 Ekonomiska och sociala följer vid sa- nering ska studeras noggrant.
- 11 Dagens lyxstandard vid nybyggnad och sanering ska ersättas av en energisnål, grund- behovsanpassad standard, t ex baslägenheter och småhus med möjligheter att komplettera den tekniska utrustningen själv.
- 12 Prisreglering som gör att priserna inte ökar snabbare än inflationen ska införas för mark, byggnader, bostadsrätts- och andels- lägenheter med mera.
- 13 Vid nybyggnad och sanering ska storle- ken på lägenheterna varieras så att männi- skor kan stanna kvar i sitt bostadsområde, till exempel vid ändrade familjeförhållan- den.
- 14 De som vill byta bostad inom sitt närområde bör ha förtur, till exempel vid byte till större, mindre eller mer handikapp-

anpassad lägenhet. Förtur bör även ges för att underlätta omsorg om barn, handikappade eller äldre.

15 Bostadsfinansieringen måste ses över för att åstadkomma större likhet i kost- nader för olika boendeformer och kate- gorier.

16 Den som bor i bostadrättsförening ska vid avflyttning sälja tillbaka sin lägenhet till föreningen (hembudsskyldighet) till inköpspris, uppräknat med hänsyn till infla- tionen.

17 Avdrag för räntor på huslån eller bostadsrätslån som underskott i förvärvskälla måste begränsas. För att nyblivna hus- ägare inte ska ruineras måste övergången ske gradvis. Möjligheterna för normal- inkomsttagare att bo kvar i normalstora vil- lor måste också säkras.

18 Låneregler vid husköp ändras så att köp av nyare eller nybyggda hus inte gyn- nas framför äldre..

19 Normerna för minsta godtagbara stan- dard vid sanering av innerstadsområden ska ses över så att de inte förstör värdefull social och kulturhistorisk bostadsmiljö.

20 Vi vill satsa på utbildning med inrikt- ning på förnyelse av bebyggelse/sanering. Detta kommer bland annat att återuppliva vissa hantverksyrken. Privata fastighetsäga- re ska stimuleras att rusta upp sina ned- gångna hus.

21 Alternativ uppvärmning ska förberedas vid ny- och ombyggnad av bostäder. Alla hus ska ha rökgång för att man ska kunna välja mellan lokal uppvärmning och fjärr- värme. Bostäder får inte uppvärmas enbart med elektricitet.

Kultur

- 1 Under de senaste hundra åren har många människor tvingats lämna sin hem- bygd. Många har tappat bort sina traditio- ner och sitt kulturarv. Människor har tvingats bosätta sig i onaturliga och livlös- a stadsområden. Människors behov av att själva skapa och uppleva det vackra och det sköna har ersatts av konstgjord och massproducerad "kultur".
- 2 Vi förleds att konsumera själlös musik och konst. Böcker, tidningar, film och TV dränker oss i våld och människoförakt. Vi blir vilseledda av reklam. Denna ytliga på- verkan är ett hinder för oss att uppleva god konst och kultur som berör oss på djupet, och som ger perspektiv på våra egna liv och möjligheter. Barn och ungdomar är mest utsatta.

3 Kulturen ska vara en del av det dagliga livet. Vi måste uppmuntra eget skapande i skolorna, i arbete och på fritiden. Konstnärer, författare och andra kulturarbetare kan fungera som vägvisare och handledare. Vi behöver verkstäder och utställningsloka- ler för konst, som alla kan använda.

4 Vi vill öka kulturutbytet med andra län- der. Samernas och invandrarnas kulturer måste bli en naturlig del av en för oss alla gemensam kultur.

5 Biblioteken bör vara kulturlokaler för alla. Vi vill garantera bibliotekens kvalitet i en lag.

6 Vi vill ge Litteraturfrämjandet möjlighet att utvecklas till ett självständigt kvalitets- förlag, som gör "böcker för alla" till låga priser.

Massmedia

1 Vår grundlagsskyddade tryckfrihet och yttrandefrihet är grundstenar för vårt demokratiska samhälle. De som lämnar upp- gifter till pressen ska skyddas mot att upp- gifter om dem själva lämnas ut. De ska ga- ranteras full integritet.

2 Vi vill uppmuntra massmedia att ifråga- sätta samhällets makthavare, till exempel genom undersökande journalistik. Alla människor ska ha möjlighet att nå ut till andra på lokal nivå i många olika former.

3 Vi anser att massmedia ska sträva efter att vara allsidiga och sakliga, och tillåta en mångsidig debatt. Massmedia måste göra klart för läsare/lyssnare/tittare vad som är nyheter och vad som är kommentarer. Vi säger nej till reklam i radio och TV. Den som ej önskar anslutas till kabel-TV, skall ej betala någon del i kabel-TV:s kost- nader.

4 Vi vill motverka våldet i underhållning- en och hela våldskulturen eftersom våld och underhållning borde vara varandras motsatser. Vi vill satsa på underhållnings- former som stimulerar människors skapan- de förmåga och leder till ökad gemenskap och glädje.

Trossamfund

1 Religionen utgör den äldsta formen av humanistiska värderingar som överskrider det rent materiella. Samhället måste ta vara på de positiva värden religionen represen- terar.

2 Vi anser att religiösa samfund ska få eko- nomiskt stöd på samma villkor som i dag gäller för annan ideell, kulturell och social verksamhet.

Vår beskrivning av miljöet

1 Globalt sett har mänskligheten nått tillväxtens gränser på flera områden. I de fattiga länderna har man brist på mat, vatten och ved. Tillgången på icke förnybara energikällor minskar hela tiden.

2 Den "svenska ekonomiska modellen" fungerar inte längre. De negativa följderna av den materiella tillväxten har vuxit och på senare tid ofta blivit större än fördelarna.

3 Ekologiska hänsyn har kommit i skymundan. Natur och djur har missbruksats och förgiftats. Människors själsliga och kroppsliga hälsa har kommit i kläm.

4 De sociala följderna märker vi nu. Omflyttningar av befolkningen, utarmning av glesbygderna och en koncentration till storstäderna har skapat ensamhet och rotlöshet bland allt fler människor. Många har blivit utslagna från arbetsmarknaden. Riskerna har ökat för drogmiss bruk, brottslighet, splittring av familjer och andra sociala problem.

5 Kulturella värden har ofta satts på undantag. Livet har värdерats i materiella termer, efter vad människor "har" istället för vad de "är".

För många har konsumtionen urartat till ett prylsamlande självändamål. I stället borde den vara ett medel att uppfylla våra grundläggande mänskliga behov.

6 Makten och inflytandet över ekonomin har samlats hos allt färre människor, trots lagar och avtal om medbestämmande.

7 De ekonomiska och sociala skillnaderna mellan människor är fortfarande stora.

8 Marknaden behärskas av ett eller några företag för allt fler produkter, trots att man säger sig vilja ha konkurrens och fri företagsamhet.

9 De stora företagen har blivit allt större, bland annat genom sammanslagningar. Små företag har slagits ut i allt snabbare takt, trots löften om decentralisering och stöd till små företag.

10 Sveriges förmåga till självförsörjning har minskat. Samhället har blivit sårbarare för störningar och avbrott. Makten över vår ekonomi har mer och mer gått över till multinationella företag och internationella organ. Allt detta har lett till att vårt natio-

nella självbestämmande sakta men säkert håller på att urholkas.

11 Makten över ekonomin har samlats hos allt färre människor. Makten över produktionen har flyttats allt längre bort från dem som producerar. Konsumenternas inflytande har urholkats av en allt effektivare reklam och marknadsföring. Människors inflytande har allt oftare kommit i kläm mellan vinstintressen, byråkratiska regler och tekniska expertutlåtanden.

12 Våra basnäringar har tillåtits krympa allt för mycket och blivit alltmera sårbara, till exempel jordbruket och textil- och konfektionsindustrin.

13 Den svenska ekonomin har en överdriven inriktning på export och storskalighet. Vi importerar produkter som kan tillverkas i Sverige. Rationaliseringen har drivits för långt. Därför har vi stora outnyttjade tillgångar i form av mänskligt kunnande, råvaror och utrustning i Sverige.

14 Arbetsmarknaden är ur balans. Det totala antalet arbeten minskar i allt fler branscher och på allt fler områden. Det är svårare att få arbeten i vissa regioner än i andra. Den tekniska utvecklingen har också påverkat arbetsmarknaden. Bland annat har kraven på specialkunskaper ökat. Allt detta gör att många som söker arbete inte får något arbete alls. Andra får inte arbete där de vill eller arbeta med det de vill. Särskilt gäller detta ungdomar, kvinnor, handikappade och äldre människor.

Våra mål och visioner

15 Det är hög tid att lägga om ekonomisk kurs. Människors själsliga och kroppsliga hälsa och naturens balans måste sättas före materiell tillväxt. Ekonomin ska styras av demokratiska, ekologiska, kulturella och sociala värden.

16 Ekologisk jämvikt, ökad självförsörjning och minskad sårbarhet ska vara viktiga mål för den ekonomiska verksamheten på alla nivåer, lokalt, regionalt och i hela Sverige. I första hand ska vi vara självförsörjande då det gäller basbehoven av mat, kläder och energi.

17 Vårt lands egna tillgångar i form av människors kunnande och arbetskraft och våra naturresurser måste utgöra grunden för den svenska ekonomin.

18 Produktionen av varor och tjänster får inte vara självändamål utan ska fylla grundläggande mänskliga behov.

19 Produktionen måste uppfylla stränga krav på resurssnålhet och återanvändning, och på att vara ofarlig för miljön och på att göra hållbara produkter.

20 Sveriges beroende av utlandet måste minska. Vår traditionella frihandel måste inskränkas till de produkter som är viktiga för landets självförsörjning. Det nordiska samarbetet bör utvidgas.

21 En förutsättning för balanserad utveckling på mänskligt och ekologiskt riktiga villkor är att den ekonomiska verksamheten decentraliseras till alla delar av landet.

22 Ett sådant resursbevarande bassamhälle måste bygga på småskalig produktion med ökade möjligheter för förädling av våra råvaror där alla har inflytande över industriproduktionen.

23 Vi kan på sikt få balans i de offentliga finanserna bara genom en småskalig jämviktsekonomi, genom att vi gör ökade samhällsinsatser och utför "omsorgsarbete" samt genom att vi minskar vårt utlandsberoende.

24 Vi vill alltså förskjuta ekonomin åt en tredje sektor, åt den så kallade informella men lagliga ekonomin. Vi vill sänka arbstiden i den formella sektorn så att människor hinner med att vårdar barn, gamla och sjuka, och att arbeta med kultur och engagera sig i samhället. Den traditionella gränsen mellan arbete och fritid suddas ut.

25 Samhället måste ta ett övergripande ansvar för att alla har ett meningsfullt arbeta – alla måste behövas! Enskilda initiativ måste uppmuntras.

26 De ekonomiska och sociala klyftorna mellan människor ska utjämnas.

Våra planer och förslag

27 För att vi ska kunna skapa bästa möjliga resursbevarande samhälle krävs demokratiskt inflytande över produktionen.

28 Privata, samhällsägda, kooperativa, löntagarstyrda företag och andra företagsformer ska kunna fungera sida vid sida. Företagsamhet ska grundas både på tradi-

tionella marknadsmekanismer och på demokratiskt beslutade planer.

29 Ekonomin ska ha ökade inslag av kooperations-, löntagars- och medborgarinflytande.

30 Såväl privat som statlig ekonomisk maktkoncentration ska motverkas. De små företagens ställning gentemot centrala myndigheter och stora bolag ska stärkas.

31 Vi vill ha demokratisk styrning av företag som är viktiga för landets ekonomi och arbetsmarknad.

32 Vi anser att någon form av lokalt uppbyggda fonder kan införas. Detta bland annat för att stärka medborgarinflytandet och demokratin i företagen och för att främja alternativ och småskalig ekonomisk verksamhet.

33 Vi vill ha förstärkt löntagarsflytande i samband med tekniska förändringar och utvidgad rätt till fackliga möten på arbetstid.

34 Jordbruk, skogsbruk, fiske och alternativ energiproduktion ska ges ökad betydelse i svensk ekonomi.

35 Rätten att förvärva jordbruk för enskilt eller kollektivt bruk ska underlättas.

36 Den nödvändiga åtstramningen inom den offentliga sektorn ska i första hand gå ut över de starka grupperna och onödig byråkrati och inte över de socialt svaga grupperna och de sociala verksamheterna på fältet.

37 Spekulation och överflödskonsumtion ska beskattas hårdare än inkomster av arbete, likaså energi och råvaror.

38 Vi vill koncentrera samhällsstödet till dem som verkligen behöver det och minska möjligheterna till fusk och missbruk genom att se över systemet för avgifter, bidrag och avdrag. Skattereglerna ska ändras så att de inte längre gynnar låntagare och missgynnar sparare.

39 Beskattningen ska skärpas på lyxvaror, energi och råvaror som det är ont om och

på spekulationsvinster. Baslivsmedel ska vara obeskattade.

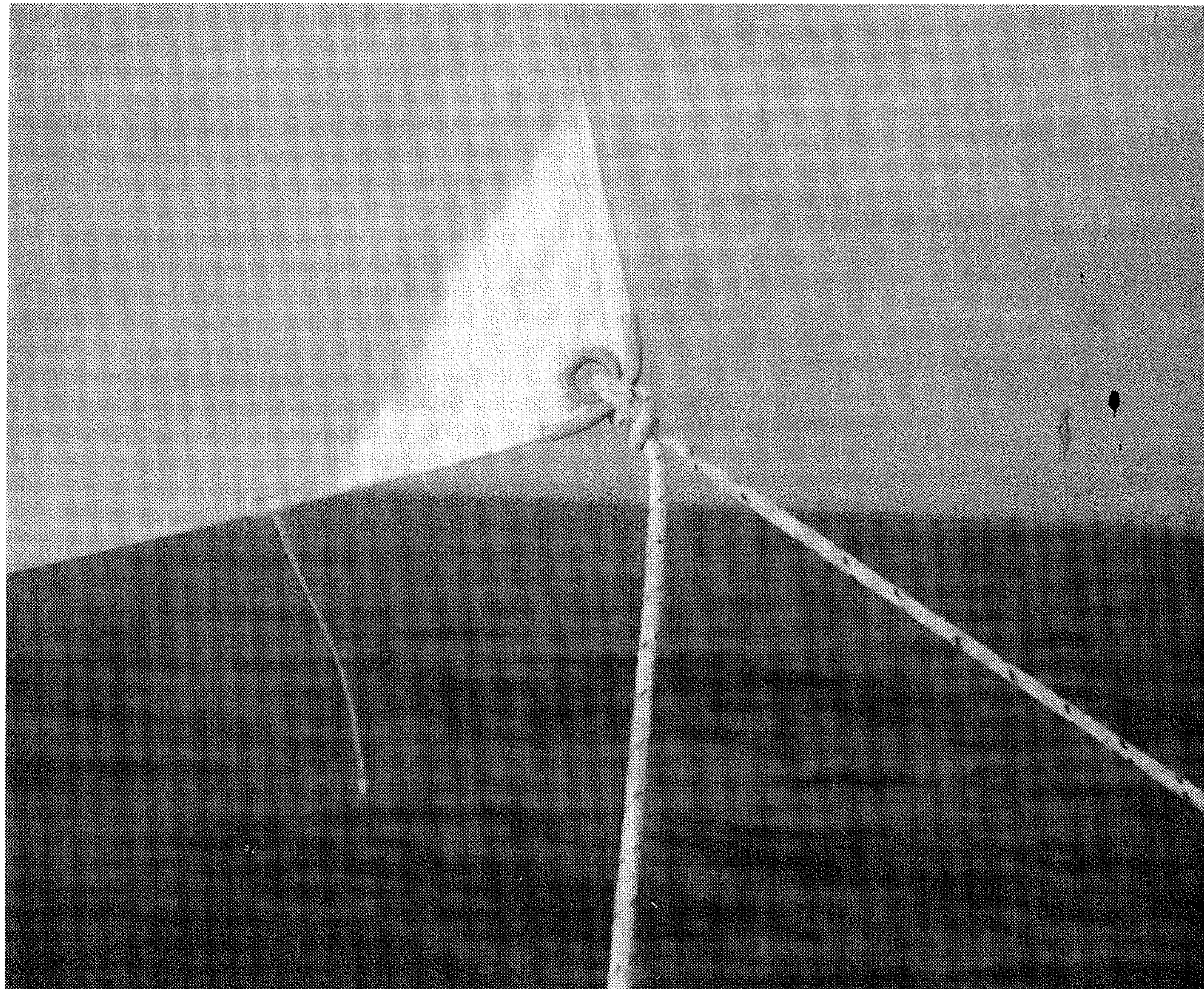
40 Miljöförstörande verksamhet ska extra beskattas för de skador som den orsakar tills dessa skador upphör eller verksamheten stoppas.

41 Staten, landstingen och kommunerna ska i första hand köpa varor och tjänster inom landet.

42 Arbetstiden ska sänkas med sikte på sex timmars arbetsdag. Vi vill införa en arbetstid som heltid är 30 tim/vecka, samtidigt skall den anställda ha rätt att gå ner till 20 tim/vecka. Lagstiftningen skall ge arbetstagaren rätt att begränsa sin arbetstid till 6 tim/dag.

43 Ungdomar ska i lag garanteras sysselsättning i form av utbildning, praktik eller anställning.

44 Tillsynen av arbetsmiljölagen måste skärpas och brott mot arbetsmiljön bestraffas hårdare.

Vad vore livet utan hopp?

1 Vi vill skapa en självförvaltningsdemokrati där människor som själva blir berörda fattar så många beslut som möjligt lokalt. Vi vill ändra lagar och arbetsformer för riksdag, landsting och kommuner så att ansvarsförhållandet mellan väljare och valda ska fungera. Vi strävar efter att alla människor ska ha lika möjligheter att delta i och påverka samhällsutvecklingen.

Detta innebär bland annat att:

- enskilda människor ska ha lätt att nå dem som beslutar
- de offentliga uppdragena ska spridas på fler människor
- offentliga politiska utfrågningar ska ordnas
- varje politiker ska redovisa för väljarna hur hon eller han skött sitt förtroendeuppdrag.
- sammanträden i politiska styrelser, nämnder och utskott ska vara öppna för allmänheten
- kommunala beslutande och rådgivande folkomröstningar ska kunna hållas
- människor inte ska kunna kollektivanslutas till politiska partier.

2 Politiskt arbete ska vara ett förtroendeuppdrag, inte ett livstidsyrke. En politiker ska kunna sitta högst tre mandatperioder i följd i en beslutande församling.

3 Procentspärrarna vid val till riksdag och landsting ska tas bort.

4 Mesta möjliga beslutande rätt ska föras över från statliga organ till kommunerna. Kommuner ska ha rätt att dela upp sig i mindre kommuner eller i kommundelar som delvis är självstyrande. Riksdag, landsting och kommunfullmäktige ska mer aktivt än i dag styra tjänstemännens verksamhet och ta ansvar för den.

5 Lagarna ska vara klara och tydliga så att människor kan läsa sig till sina rättigheter och skyldigheter. De lagar ska ändras eller avskaffas som bryter mot principerna:

- alla är lika inför lagen
- inget straff utan brott
- ingen får dömas ohörd

6 Myndigheternas rättigheter och skyldig-

heter mot medborgarna ska fastslås i en särskild lag.

7 Fel och försummelse inom den offentliga förvaltningen ska rättas till och åtgärderna ska redovisas offentligt. Alla tjänstemän – högre som lägre – ska ha samma ansvarighet inför lagen.

8 JO-ämbetet ska rustas upp och göras till ett effektivt kontrollorgan för den offentliga byråkratin.

Vill du veta mer?

Kontakta ditt lokala ombud som är

TA PARTI FÖR MILJÖN

**Med hjälp av dina synpunkter kan vårt program successivt bli bättre.
Som medlem i Miljöpartiet de gröna kan du aktivt påverka utvecklingen i vårt samhälle.
Sänd in kupongen idag.**

Jag vill bli medlem i Miljöpartiet de gröna, sänd inbetalningskort snarast! (Medlemsavgiften är fom 1991 130 kr, dock 65 kr för den som inte förvärvsarbetar och därför vill betala lägre avgift.)

Jag har inte fyllt 26 år och vill därför gå med i Gröna Ungdom (30:-/år.) Sänd information snarast!

Jag vill vara med och arbeta aktivt med Miljöpartiet de gröna. Sänd information jättesnabbi!

Jag vill sprida Miljöpartiet de gröna program till vänner och bekanta. Sänd information.
Du kan även ringa Miljöpartiet de gröna materialexpedition, tel 031-82 65 45.

Jag vill prenumerera på Miljöpartiet de gröna veckotidning "Alternativet". (Avgift helår 380 kr, halvår 215 kr, kvartal 115 kr, provprenumeration, 10 nummer 65 kr. Du kan även ringa Alternativet direkt, tel. 08-24 27 42. Priser maj. 1991).

Namn: .....

Adress: .....

Postnr: ..... Ort: ..... Tel: .....

Miljöpartiet de gröna, Box 15264, 104 65 STOCKHOLM, tel. 08-641 13 51
Miljöpartiet de gröna, Box 30033, 400 43 GÖTEBORG, tel 031-82 03 20
Miljöpartiet de gröna, Box 1244, 221 05 LUND, tel. 046-14 01 00

miljöpartiet
de gröna

Omslagsbild: Mikael Gaunitz.

Övriga bilder fotograf: Ivar Sviestins.

Tryckt 20.000 ex. i augusti 1991, med Lågaromatisk Tryckfärg på MUNKEN ELK 80 gr, godkänt av Naturskyddsföreningen.
MARKBLADETS TRYCKERI